

Remissyttrande över utredningen Ett starkare straffrättsligt skydd - mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön

(Justitiedepartementets dnr Ju2023/02590)

Ett förstärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar

Lagstiftningen på området har genomgått ett stort antal förändringar under de senaste tio åren. Det är olyckligt att ett flertal förändringar sker i olika omgångar, då det blir svårt att överblicka konsekvenserna och se hur den bakomliggande systematiken i kapitlet påverkas. Tingsrätten hade förespråkade att ett helhetsgrepp tas istället för upprepade punktinsatser.

Med den inledande reflektionen övergår tingsrätten till att lämna synpunkter på det förslag som utredningen lämnat. Betänkandet är granskat utifrån de utgångspunkter och intressen som tingsrätten och de allmänna domstolarna särskilt har att beakta.

Tingsrätten instämmer i huvudsak i utredningens förslag och bedömningar, men har några anmärkningar och synpunkter som framkommer nedan.

Förstärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar för barn i åldern 15 – 17 år

Vad gäller utredningens förslag om att utöka tillämpligheten av brottet våldtäkt mot barn till att även omfatta barn i åldern 15 – 17 år som av angivna skäl har nedsatt förmåga att värna om sin sexuella integritet är tingsrätten av uppfattningen att det är viktigt att inte begränsa dessa ungdomars sexuella självbestämmanderätt mer än nödvändigt. Regleringen får inte medföra en ökad stigmatisering eller diskriminering av barn som uppfyller rekvisiten för att anses ha en nedsatt förmåga att värna om sin sexuella integritet, och de ska inte fräntas sitt självbestämmande när inte så är påkallat. Det framstår därför som lämpligt att, i enlighet med utredningens förslag, inkludera ett utnyttjanderekvisit och på så vis inte hindra dessa barn från att ha ett hälsosamt sexliv på sina villkor.

Utredningen resonerar kring förhållandet mellan våldtäkt enligt 6 kap 1 § brottsbalken och våldtäkt mot barn som har nedsatt förmåga att värna om sin sexuella integritet enligt det nya föreslagna andra stycket 2 p i 6 kap 4 §. Presenterat förslag innebär att gärningsmän som utsätter barn för en våldtäkt som uppfyller rekvisiten i såväl 1 § som den nya punkten (4 § andra stycket 2 p) ska dömas enligt 1 § i första hand. Som skäl anges att alternativet vore att föra in rekvisiten om våld eller hot mot våld i 4 § och på så vis låta samtliga våldtäkter mot barn under 18 år utgöra våldtäkt mot barn.

Utredningen bedömer att en sådan lösning vore olämplig, bland annat eftersom det framstår som stötande för brottsoffret att gärningsmannen döms för att ha utnyttjat dennes nedsatta förmåga att värna om sin sexuella integritet när gärningsmannen även agerat med våld eller hot om våld på så vis som följer av 1 §. Tingsrätten är av uppfattningen att motsvarande resonemang kan föras gällande barn under 15 år som utsätts för våldtäkt, och även gärningar som omfattas av nuvarande 6 kap 4 § andra stycket brottsbalken. I dessa fall klassificeras gärningen som våldtäkt redan på grund av barnets ålder (och relation till gärningsmannen), oberoende av vad barnet faktiskt utsatts för. Hur gärningen gått till kommer istället att påverka straffvärdet och hur brottet rubriceras. Att låta motsvarande systematik gälla för sådana kränkningar som omfattas av den nya föreslagna regleringen om barn som inte kan värna om sin sexuella integritet framstår som rimligt och logiskt – att gärningsmannen i första hand döms för att ha utnyttjat barnets situation och i andra hand för hur gärningen varit utformad. Att reglera 4 §:s subsidiaritet i förhållande till 1 § annorlunda för olika delar av paragrafen framstår som otillfredsställande. Ett alternativ som bör övervägas är att låta hela 6 kap 4 § vara subsidiär till 6 kap 1 §.

Köp av sexuella handlingar som utförts på distans

Genom utvidgandet av 11 § tunnas gränsen mellan vad som är kriminaliserat så som köp av sexuell handling och vad som är grundlagsskyddat i form av pornografiproduktion ut ytterligare. En fråga till lagstiftaren blir hur mycket bredare det kriminaliserade området kan bli innan det finns skäl att se över grundlagsskyddet för pornografiproduktion.

Om rekvisitet ”tillfällig” i 6 kap 11 § utgår förutser tingsrätten viss gränsdragningsproblematik kring skillnaden mellan köp av sexuell handling och det som betraktas som uppvaktnings vid de inledande stadierna av en relation.

Av förslagen 12 § följer att den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person förmås att mot ersättning företa eller tåla sexuella handlingar på det sätt som avses i 11 § döms för koppleri. I och med att 11 § endast är subsidiärt tillämplig i förhållande till resterande paragrafer

i 6 kap ger hänvisningen intrycket av att endast den som främjar eller på otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar en vuxen person kan dömas för koppleri. Det föreslås att lydelsen ses över så att hänvisning även sker till 9 §, så att inte koppleribrottet begränsas att avse vuxna brottsoffer.

En ny straffskärpningsgrund för brott med hatmotiv med avseende på kön

Tingsrätten instämmer i den bedömning som utredningen har gjort. Vad gäller behovet av att byta ut termen ”könsöverskridande identitet” noteras vikten av att lagtexten i sig inte är exkluderande varför tingsrätten ansluter sig till utredningens förslag.

Ett förstärkt straffrättsligt skydd för äldre och andra särskilt utsatta

Tingsrätten instämmer i den bedömning som utredningen har gjort och särskilt vikten av att, av legalitetsskäl, de kvalifikationsgrunder som läggs till grund för att rubricera ett bedrägeri som grovt faktiskt framkommer av lagtexten.

Detta remissyttrande har beslutats av lagmannen Karin Nacke. Chefsrådmannen Jan Josefsson har deltagit i yttrandet och föredragande har varit tingsfiskalen Sigrid Premberg.

Karin Nacke

Sigrid Premberg